

Briuselis, 2021 12 09
COM(2021) 778 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Žmonėms tarnaujančios ekonomikos kūrimas: socialinės ekonomikos veiksmų planas

{SWD(2021) 373 final}

1. ĮVADAS

Kasdien apie 2,8 mln. Europos socialinės ekonomikos subjektų¹ siūlo konkrečius ir novatoriškus pagrindinių uždavinių, su kuriais susiduriame, sprendimus. Jie kuria ir išlaiko kokybiškas darbo vietas, prisideda prie nepalankioje padėtyje esančių grupių socialinės įtraukties ir įtraukties į darbo rinką bei lygių galimybių visiems, skatina tvarų ekonomikos ir pramonės vystymąsi, skatina aktyvų piliečių dalyvavimą mūsų visuomenių gyvenime, atlieka svarbų vaidmenį Europos gerovės sistemose ir atgaivina Europos kaimo vietas² ir tas vietas, kuriose sumažėjęs gyventojų skaičius³.

Per COVID-19 pandemiją daugelis socialinės ekonomikos subjektų buvo kovos su krize priešakyje. Jie gamino veido kaukes, rėmė skaitmeninį švietimą internetu, padėjo vargstantiems žmonėms, ir teikė kaimynystės pagalbą vietos bendruomenėse.

Atliekant darbą tam tikrose socialinės ekonomikos srityse, prisidedama prie **žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos**, tiekiant tvarias prekes ir teikiant paslaugas bei mažinant skaitmeninę atskirtį. Jų dalyvaujamojo verslo modeliai, kuriais atsižvelgiama į piliečių, darbuotojų ir kitų suinteresuotųjų subjektų poreikius, padeda užtikrinti, kad pertvarka būtų teisinga.

Be to, socialinė ekonomika prisideda prie įmonių formų įvairovės Europoje ir skatina suteikti vartotojams didesnę pasirinkimą bei geresnę produktų ir paslaugų kokybę. Socialinės ekonomikos indėlis į BVP yra reikšmingas šalyse, kuriose ji yra labiausiai išplėtotą, pavyzdžiui, Prancūzijoje – 10 proc.⁴. Dėl šios priežasties ji įtraukta kaip artumo ir socialinės ekonomikos ekosistemos – vienos iš 14 atnaujintoje ES pramonės strategijoje⁵ nurodytų pramonės ekosistemų – pagrindas.

Socialinė ekonomika gali padėti įgyvendinti Europos socialinių teisių ramsčio principus ir įgyvendinti jo 2021 m. veiksmų planą bei 2030 m. pagrindinius tikslus, pavyzdžiui, padidinti užimtumo lygį ir sumažinti žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, skaičių. Socialinės ekonomikos sektoriuje dirba apie 13,6 mln. žmonių; apmokamo darbo rodikliai valstybėse narėse svyruoja nuo 0,6 proc. iki 9,9 proc.⁶. Tai rodo, kad socialinės ekonomikos plėtra ES yra nevienoda, tačiau taip pat atskleidžia, kad keliose valstybėse narėse ir regionuose yra **daug neišnaudotų socialinės ekonomikos ir darbo vietų kūrimo galimybių**, jei bus imtasi tinkamų priemonių.

¹ Skaičius apima 28 ES valstybes nares. Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto tyrimą *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union* (liet. Naujausi socialinės ekonomikos pokyčiai Europos Sąjungoje), Monzon J. L. ir Chaves R., 2017 m., p. 66.

² Žr. ilgalaikę kaimo vietovių viziją, COM(2021) 345 *final*.

³ Krlev G., Pasi G., Wruk D., Bernhard M., *Reconceptualizing the Social Economy* (liet. Socialinės ekonomikos pertvarkymas), „Stanford Social Innovation Review“, 2021 m.

⁴ <https://www.economie.gouv.fr/leconomie-sociale-et-solidaire>

⁵ Atnaujintoje ES pramonės strategijoje siūloma 14 pramonės ekosistemų, kad būtų atsižvelgiama į naujas aplinkybes po COVID-19 krizės, ir ja siekiama skatinti perėjimą prie tvaresnės, labiau skaitmeninės, atsparesnės ir pasauliniu mastu konkurencingesnės ekonomikos, COM(2021) 350 *final*.

⁶ Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto tyrimą *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union* (liet. Naujausi socialinės ekonomikos pokyčiai Europos Sąjungoje), Monzon J. L. ir Chaves R., 2017 m., p. 69.

Socialinė ekonomika papildomi valstybių narių veiksmai ekonomiškai efektyviai teikiant kokybiškas socialines paslaugas. Ja taip pat papildomos jų pastangos įtraukti jaunimą ir nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupes (pvz., neįgaliuosius, vyresnio amžiaus žmones, ilgalaikius bedarbius, migrantų kilmės asmenis, rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius asmenis (ypač romus), vienišus tėvus) į darbo rinką ir plačiąją visuomenę⁷. Pavyzdžiui, socialinė ekonomika atveria galimybes neįgaliesiems įsidarbinti atviroje darbo rinkoje ir suteikia paslaugas, kurios yra būtinos jų savarankiškam gyvenimui. Be to, socialinė ekonomika padeda didinti lyčių lygybę. Viena vertus, daugelis moterų gali patekti į darbo rinką pasinaudodamos socialinės ekonomikos sektoriuje sukurtomis darbo vietomis, kita vertus, socialinės ekonomikos teikiamomis socialinėmis ir priežiūros paslaugomis moterims sudaromos sąlygos patekti į platesnę darbo rinką.

Be to, socialinė ekonomika prisideda **prie darnaus vystymosi tikslų (DVT)⁸ įgyvendinimo ES ir pasaulio lygmenimis**. Taip yra todėl, kad ji visame pasaulyje aktyviai mažina skurdą, skatina perėjimą prie tvarių miestų ir bendruomenių, atsakingą vartojimą ir gamybą bei tvarų finansavimą. Bendradarbiavimo pagrindu veikiančios ir ne pelno organizacijos yra vienas pagrindinių Europos socialinio ir ekonominio atsparumo ramsčių⁹.

Socialinė ekonomika turi galimybių pertvarkyti ekonomiką laikotarpiu po COVID-19 pandemijos, taikant įtraukius ir tvarius ekonomikos modelius, kurie padėtų užtikrinti teisingesnę ekologinę, ekonominę ir socialinę pertvarką.

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė suteikia valstybėms narėms didelių galimybių įgyvendinti reformas ir investicijas pasitelkiant socialinę ir įtraukų verslumą. Be to, kai kurios valstybės narės į savo nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus socialinę ekonomiką ir įtraukų verslumą įtraukė kaip prioritetus. Komisija stebės, kaip valstybės narės įgyvendina savo atitinkamus planus, ir padės joms tai daryti.

Socialinė ekonomika turi atlikti svarbų vaidmenį pereinant prie gražesnių, tvaresnių ir įtraukesnių gyvenamųjų erdvių ir gyvenimo būdų, kaip skatinama **naujojo europinio bauhauzo¹⁰** iniciatyva, siūlant naujus tarpdisciplininius metodus ir sprendimus, suderintus su vietos bendruomenių poreikiais ir siekiais.

Tačiau kai kurios iš šių galimybių vis dar nepakankamai išnaudojamos. Socialinė ekonomika vis dar nežinoma daugeliui žmonių¹¹. Daugelis vartotojų nori atsakingiau¹² pirkti įsigyjamas prekes ir paslaugas, tačiau nebūtinai žino, kaip tai daryti. Ilgalais

⁷ Socialinės ekonomikos svarba taip pat pabrėžiama Komisijos 2021–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų plane (COM(2020) 758 *final*).

⁸ <https://sdgs.un.org/goals>

⁹ COM(2020) 493 *final*.

¹⁰ COM(2021) 573 *final*.

¹¹ Bent 10 ES šalių socialinės ekonomikos koncepcija menkai pripažįstama arba visai nepripažįstama. Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto tyrimą „Recent evolutions of the Social Economy in the European Union“ (liet. Naujausi socialinės ekonomikos pokyčiai Europos Sąjungoje), Monzon J. L. ir Chaves R., 2017 m., p. 35.

¹² Pavyzdžiui, iš 2020 m. kovo mėn. „Eurobarometro“ apklausos matyti, kad yra bendrai pritariama nuomonei, jog vienas iš veiksmingiausių būdų spręsti aplinkos problemas yra „pakeisti vartojimo būdus“ ir „pakeisti gamybos ir prekybos būdus“.

investicinis kapitalas ne visada lengvai prieinamas socialinės ekonomikos subjektams. Valdžios institucijos nevisiškai išnaudoja esamas galimybes sudaryti palankesnes sąlygas socialinėms įmonėms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ar gauti finansavimą, taip pat nepasinaudoja dabartinių ES valstybės pagalbos taisyklių suteikiamu lankstumu. Kadangi į socialinės ekonomikos subjektų veiklą nėra pakankamai įsigilinama ir jie nėra pakankamai pripažįstami, šie subjektai susiduria su sunkumais plėtodami ir aktyvindami savo veiklą, todėl negali daryti dar didesnio ekonominio ir socialinio poveikio. Jiems reikia daugiau ir geresnės paramos, kad galėtų augti ir klestėti.

Siekiant optimizuoti socialinės ekonomikos potencialą bendrojoje rinkoje, reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant atkartoti sėkmingą valstybių narių patirtį ir, kai įmanoma, padėti vietos socialinėms įmonėms užaugti nuo vietos iki Europos lygmens įmonių, be kita ko, naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis.

Šiuo veiksmų planu siekiama skatinti socialines inovacijas, remti socialinės ekonomikos plėtrą ir didinti jos socialinę ir ekonominę galią skatinti pokyčius. Jame numatomi 2021–2030 m. laikotarpio veiksmai. Jis grindžiamas Socialinio verslo iniciatyva¹³ (SVI) bei pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyva¹⁴. Jis buvo parengtas per dvejus metus trukusį atvirą ir įtraukų procesą¹⁵.

2. SOCIALINĖS EKONOMIKOS APIBRĖŽIMAS

Socialinė ekonomika apima įvairius subjektus, taikančius skirtingus verslo ir organizacinius modelius. Jie vykdo veiklą įvairiuose ekonomikos sektoriuose: žemės ūkio, miškininkystės ir žvejojimo, statybos, pakartotinio naudojimo ir taisymo, atliekų tvarkymo, didmeninės ir mažmeninės prekybos, energetikos ir klimato, informacijos ir komunikacijos, finansinės ir draudimo veiklos, nekilnojamojo turto veiklos, profesinės, mokslinės ir techninės veiklos, švietimo, žmonių sveikatos ir socialinio darbo, meno, kultūros ir žiniasklaidos.

Atsižvelgiant į šį veiksmų planą ir susijusias ES iniciatyvas, socialinė ekonomika apima subjektus, kurių pagrindiniai bendrieji principai ir ypatybės yra šie: pirmenybės teikimas žmonėms, taip pat socialiniai ir (arba) aplinkosaugos tikslai, o ne pelnas, didžiosios pelno ir pertekliaus dalies reinvestavimas į veiklą narių ir (arba) naudotojų (toliau – kolektyvinis interesas) arba plačiosios visuomenės („bendrasis interesas“) labai ir demokratinis ir (arba) dalyvaujamas valdymas.

Tradiciškai terminas „socialinė ekonomika“ yra susijęs su keturių pagrindinių rūšių subjektais, tiekiančiais prekes ir teikiančiais paslaugas savo nariams arba plačiajai visuomenei: kooperatyvais, savitarpio pagalbos draugijomis, asociacijomis (įskaitant labdaros organizacijas) ir fondais. Tai privatūs subjektai, nepriklausomi nuo valdžios institucijų ir turintys konkrečią teisinę formą.

Socialinės įmonės¹⁶ dabar paprastai laikomos socialinės ekonomikos dalimi. Socialinės įmonės veikia versliai ir dažnai novatorišku būdu tiekiamos rinkai prekes ir teikiamos

¹³ COM(2011) 682 *final*.

¹⁴ COM(2016) 733 *final*.

¹⁵ SWD(2021) 373.

¹⁶ Nuo tada, kai buvo pradėta SVI, terminas „socialinė įmonė“ finansavimo tikslais buvo vartojamas keliuose ES teisės aktuose. Žr. Reglamente (ES) Nr. 1296/2013 dėl Europos Sąjungos užimtumo ir

paslaugas, o jų komercinė veikla grindžiama socialiniais ir (arba) aplinkos tikslais. Pelnas daugiausia reinvestuojamas siekiant visuomeninio tikslo. Jų organizavimo ir atsakomybės metodas taip pat grindžiamas demokratiniais arba dalyvaujamaisiais principais arba jį taikant daugiausia dėmesio skiriama socialinei pažangai¹⁷. Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, socialinės įmonės yra įvairių teisinių formų.

Kai kurie suinteresuotieji subjektai, šalys ir tarptautinės organizacijos¹⁸ taip pat vartoja tokias sąvokas kaip „socialinės ekonomikos įmonės“, „socialinės ir solidarumo įmonės“ ir „trečiasis sektorius“. Integracijos į darbo rinką socialinės įmonės yra bendra socialinių įmonių rūšis visoje Europoje. Jų specializacija – suteikti darbo galimybių nepalankioje padėtyje esantiems asmenims.

Dauguma šiame veiksmų plane siūlomų veiksmų yra susiję su visais socialinės ekonomikos subjektais, tačiau kai kurie iš jų gali būti konkrečiai skirti vienai ar kitai kategorijai.

3. TINKAMOS SISTEMOS SUKŪRIMAS, KAD SOCIALINĖ EKONOMIKA GALĖTŲ KLESTĖTI

3.1. Politikos ir teisinių sistemų kūrimas

Remiantis duomenimis, norint, kad socialinė ekonomika klestėtų, svarbu gerinti „palankią aplinką“. Kaip patvirtino moksliniai tyrimai¹⁹ ir suinteresuotieji subjektai²⁰, politikos ir teisinės sistemos sudaro esminę šios aplinkos dalį, tačiau jų pritaikymas prie socialinės ekonomikos poreikių nėra lengva užduotis.

Tarpsektorinis socialinės ekonomikos pobūdis ir tai, kad ji apima įvairių rūšių subjektus, yra svarbūs valdžios institucijų uždaviniai, dėl kurių sudėtinga sukurti veiksmingą metodą. Viešojo administravimo institucijose retai būna viena bendra ir aiški prieiga. Socialinės ekonomikos subjektams dažnai sunku pasirinkti teisinę formą iš įvairių galimybių, kurios nėra visiškai pritaikytos jų poreikiams.

Kuriant nuoseklias socialinės ekonomikos sistemas reikia atsižvelgti į jos specifinį pobūdį ir poreikius, susijusius su įvairia horizontaliąja ir sektorių politika ir nuostatomis, pavyzdžiui, susijusiomis su apmokestinimu, viešaisiais pirkimais, konkurencija, socialine ir darbo rinka, švietimu, įgūdžiais ir mokymu, sveikatos priežiūros ir priežiūros paslaugomis, parama mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI), žiedine ekonomika ir kt.

socialinių inovacijų programos pateiktas apibrėžtis, Reglamentą (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų, Reglamentą (ES) 2021/1057, kuriuo įsteigiamas „Europos socialinis fondas +“.

¹⁷ COM(2011) 682 final.

¹⁸ Pavyzdžiui, Tarptautinė darbo organizacija.

¹⁹ P vz., Jenkins, Hamish, Ilcheong Yi, Samuel Bruelisauer ir Kameni Chaddha. *Guidelines for Local Governments on Policies for Social and Solidarity Economy* (liet. Vietos valdžios institucijoms skirtos gairės dėl socialinės ir solidarumo ekonomikos politikos), UNRISD, Ženeva, 2021 m., ES ir EBPO bendradarbiavimas socialinio verslumo srityje (pvz., [Geresnio verslumo politikos priemonė](#), politikos informaciniai pranešimai ir nuodugnios politikos apžvalgos skirtos valstybėms narėms) ir Europos Komisija, *Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report* (liet. Socialinės įmonės ir jų ekosistemos Europoje. Lyginamoji apibendrinamoji ataskaita), Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ir Carini C., Liuksemburgas, 2020 m.

²⁰ SWD(2021) 373.

Pavyzdžiui, **apmokestinimas** yra svarbi socialinės ekonomikos politika. Nedaug šalių yra sukūrusios konkrečią ir nuoseklią socialinių įmonių apmokestinimo sistemą. Daugelis jų teikia įvairias paskatas: pradedant pelno mokesčio netaikymu nepaskirstytajam pelnui ir baigiant atleidimu nuo PVM ar lengvatinių tarifų, socialinio draudimo išlaidų sumažinimu ir (arba) padengimu subsidijomis arba mokesčių sumažinimu privatiems ir instituciniams paramos teikėjams²¹. Tačiau pasinaudoti šiomis paskatomis gali būti sudėtinga, o skirtingiems veiksams ne visada naudingas tinkamas koordinavimas.

Sektorių viešoji politika taip pat svarbi socialinės ekonomikos subjektams, nes jie yra svarbūs partneriai valdžios institucijoms teikiant **socialines, sveikatos priežiūros ir priežiūros paslaugas**. Atsižvelgiant į senėjančią visuomenę, priežiūros ekonomika plečiasi ir suteikia galimybių įsidarbinti. Tačiau šiuose sektoriuose paslaugas teikiantys darbuotojai (daugiausia moterys) susiduria su daugybe sunkumų, susijusių su mažu darbo užmokesčiu ir mažų garantijų darbo sąlygomis. Nauja 2022 m. numatyta Europos priežiūros strategija, be kita ko, suteiks galimybę skatinti priežiūros ekonomiką ir atkreipti dėmesį į didelę socialinės ekonomikos pridėtinę vertę šiame sektoriuje, be kita ko, siekiant pagerinti darbo sąlygas.

Rengdamos tinkamas politikos ir teisinės sistemas, **valdžios institucijos turi atsižvelgti į socialinės ekonomikos teisinių formų įvairovę**. Nors kooperatyvai, savitarpio pagalbos draugijos, fondai, asociacijos ir socialinės įmonės turi daug bendrų bruožų, vis dėlto jų tikslai ir veiklos būdai skiriasi ir jie susiduria su specifinėmis kliūtimis.

Socialinėje ekonomikoje **kooperatyvai** yra nusistovėjusi socialinės ekonomikos verslo modelio forma. Juos valdo gamintojai, naudotojai arba darbuotojai ir jie veikia pagal principą „vienas narys – vienas balsas“²². Pasirodė, kad laikui bėgant ir įvairiuose sektoriuose jie yra universalūs ir siūlo novatoriškus visuomenės uždavinių sprendimus. Vis dėlto kooperatyvai teigia, kad dėl jų nuosavybės struktūros jiems sunkiau gauti naudos iš investicijų į nuosavą kapitalą. Konkreti finansinė ir nefinansinė parama gali būti labai svarbi, kai kooperatyvai steigiami išperkant darbuotojus²³, siekiant išsaugoti darbo vietas ir tęsti gyvybingą ekonominę veiklą.

Savitarpio pagalbos draugijos teigia, kad galiojančiomis taisyklėmis nepakankamai atsižvelgiama į jų ne pelno pobūdį. Dėl šios priežasties **Komisija didins nacionalinių valdžios institucijų informuotumą apie savidraudos modelio ypatumus** ir galimybes sumažinti administracinę naštą²⁴.

Socialinės ekonomikos **fondai ir asociacijos** teigia, kad jiems sudėtinga pasinaudoti visais bendrosios rinkos privalumais. Pavyzdžiui, **asociacijos** susiduria su kliūtimis

²¹ Europos Komisija, *Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report* (liet. Socialinės įmonės ir jų ekosistemos Europoje. Lyginamoji apibendrinamoji ataskaita), Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ir Carini C., Liuksemburgas, 2020 m., p. 177.

²² 2003 m. buvo sukurta Europos kooperatinės bendrovės ES teisinė forma (Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003). Reglamentu sukurama Europos kooperatyvo forma, taip padedant kooperatyvams, vykdančioms veiklą daugiau nei vienoje ES šalyje. Juo taip pat suteikiamas teisinis pagrindas kitoms bendrovėms, norinčioms susijungti. Tarybos direktyva 2003/72/EB, kuria papildomas Europos kooperacinės bendrovės statutas dėl darbuotojų dalyvavimo, papildo šį reglamentą.

²³ Darbuotojų išpirkimas gali būti veiksmingas būdas įveikti įmonių krizę ir išspręsti įmonių, kurios perduodamos kitoms kartoms, problemas.

²⁴ Pavyzdžiui, Komisija paaiškins, kaip savidraudos įmonėms tenkanti administracinė našta gali būti sumažinta pagal patobulintą proporcingumo sistemą, pasiūlytą atliekant Mokumo II peržiūrą (COM(2021)581).

vykdydamos tarpvalstybinę veiklą. Šis klausimas sprendžiamas Europos Parlamento pranešimo projekte su rekomendacijomis Komisijai dėl Europos tarpvalstybinių asociacijų ir ne pelno organizacijų statuto, kurį tikimasi netrukus priimti²⁵. Siekdama geriau suprasti problemas, su kuriomis susiduria asociacijos, **Komisija pradės tyrimą, kuriame bus pateikta lyginamoji ES asociacijų teisinių režimų ir sistemų analizė.**

Fondai taip pat praneša apie problemas, susijusias su tarpvalstybinės paramos, skirtos visuomenei naudingoms organizacijoms²⁶ kitose valstybėse narėse, apmokestinimo tvarka. Vadovaujantis Sutartyje įtvirtintu laisvo kapitalo judėjimo ir nediskriminavimo principu²⁷ ir atitinkamais Europos Teisingumo Teismo sprendimais²⁸, paramos teikėjai turi atlikti kiekvieno konkretaus atvejo lyginamąją analizę²⁹, kad teikdami tarpvalstybinę paramą galėtų pasinaudoti palankiomis apmokestinimo taisyklėmis. Tačiau praktiškai dėl valstybių narių taikomų procedūrų padidėja reikalavimų laikymosi ir administracinės išlaidos, o filantropiniai subjektai ir paramos teikėjai susiduria su netikrumu. Europos Komisija gali pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūras tais atvejais, kai kliūtys tarpvalstybinei veiklai kyla dėl ES teisės neperkėlimo į nacionalinę teisę, jos pažeidimo ar netinkamo įgyvendinimo.

Nuo 2011 m. kelios valstybės narės nustatė tikslines **teisines sistemas ir politiką**, susijusias su socialinėmis įmonėmis ir (arba) socialine ekonomika³⁰. Taip ne tik prisidėta prie jų pripažinimo, bet ir kai kuriais atvejais paskatinti kiti teigiami pokyčiai, pavyzdžiui, konkrečių ministerijų padalinių sukūrimas ir sustiprintas suinteresuotųjų subjektų ir valdžios institucijų dialogas. **Kai kuriose šalyse buvo sukurtos ženklinimo arba sertifikavimo sistemos**, kurios gali būti naudingos socialinės ekonomikos subjektams ir palengvinti jų prieigą prie konkrečių politikos sričių bei sudaryti sąlygas taikyti konkretų požiūrį³¹. Sėkmingos reformos galėtų įkvėpti kitas valstybes nares.

Komisija parengė keletą priemonių ir išteklių, kad paremtų valstybes nares ir politikos formuotojų tarpusavio mokymąsi. Komisija kartu su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) rengia tinkamų socialinių įmonių teisinių sistemų gaires,

²⁵ Pranešimas pagal SESV 225 straipsnį (iniciatyvos teisėkūros procedūra), nuoroda 2020/2026(INL), Teisės reikalų komitetas, S. Lagodinskio pranešimas.

²⁶ Visuomenei naudingos organizacijos – tai subjektai, turintys statusą, suteikiantį joms galimybę gauti mokesčių paskatų dovanas iš fizinių asmenų ir įmonių arba tiesiogiai gauti mokesčių lengvatas, susijusias su jų veikla. Kad subjektas įgytų tokį statusą, jis turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kuriuos galima suskirstyti į tris plačias kategorijas: ne pelno reikalavimus, tinkamo tikslo reikalavimus ir visuomenei naudingus reikalavimus (t. y. jie yra naudingi pakankamai didelei ir įtraukiai visuomenės daliai). Žr. EBPO, *Taxation and Philanthropy* (liet. Apmokestinimas ir filantropija), EBPO mokesčių politikos tyrimai Nr. 27, Paryžius, 2020 m.

²⁷ Patvirtinta šiuose Europos Teisingumo Teismo sprendimuose: 2006 m. rugsėjo 14 d. sprendime byloje *Centro di Musicologia Walter Stauffer*, C-386/04; 2009 m. sausio 27 d. sprendime byloje *Persche*, C-318/07; 2011 m. vasario 10 d. sprendime byloje *Missionswerk*, C-25/10.

²⁸ 2006 m. rugsėjo 14 d. sprendimas byloje *Centro di Musicologia Walter Stauffer*, C-386/04; 2009 m. sausio 27 d. sprendimas byloje *Persche*, C-318/07; 2011 m. vasario 10 d. sprendimas byloje *Missionswerk*, C-25/10.

²⁹ Procesas, per kurį nacionaliniai mokesčių administratoriai sprendžia, ar pripažinti kitose ES valstybėse narėse įsisteigusios visuomenei naudingos organizacijos lygiavertiškumą.

³⁰ žr. Europos Komisija, *Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report* (liet. Socialinės įmonės ir jų ekosistemos Europoje. Lyginamoji apibendrinamoji ataskaita), Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ir Carini C., Liuksemburgas, 2020 m.

³¹ Pavyzdžiui, Prancūzijos „socialinės naudos solidarumo įmonė“ (ESUS) ir Bulgarijos, Italijos, Rumunijos ir Slovakijos nustatytas „socialinės įmonės“ statusas.

kurios turi būti paskelbtos 2022 m. Komisija taip pat neseniai paskelbė socialiai atsakingų viešųjų pirkimų vadovą ir gerosios patirties pavyzdžių rinkinį³². Visa ši medžiaga ir patirtis gali padėti valstybėms narėms tobulinti savo nacionalines ir regionines sistemas. Valstybės narės taip pat turi galimybę gauti pritaiktą ekspertinių žinių pagal techninės paramos priemonę.

Komisija skatins tarpusavio mokymąsi ir teiks gaires bei paramą valstybėms narėms:

- nuo 2022 m. **rengdama internetinius ir praktinius seminarus valstybės pareigūnams, remdamasi** įvairių politikos sričių, pavyzdžiui, valstybės pagalbos, apmokestinimo, socialinių investicijų, verslo perdavimo darbuotojams, ženklavimo ir sertifikavimo sistemų, socialinio poveikio vertinimo, **padėties analizėmis, gerosios patirties rinkimu ir mainais;**
- **paskelbdama gaires dėl atitinkamų socialinės ekonomikos subjektų apmokestinimo sistemų,** remdamasi turima analize ir valstybių narių valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų pateikta informacija;
- **paskelbdama gaires, kuriose bus paašškintos galiojančios taisyklės dėl fondams ir asociacijoms poveikį darančios tarpvalstybinės visuomenei naudingos paramos apmokestinimo tvarkos** ir valstybių narių nediskriminavimo principo įgyvendinimas;
- **pradėdama nacionalinių socialinės ekonomikos ženklavimo ir (arba) sertifikavimo sistemų tyrimą,** kuriame bus apžvelgiamos valstybėse narėse taikomos sistemos, taip nustatant gerąją patirtį ir bendrus bruožus bei kriterijus. Juo taip pat bus siekiama nustatyti bendrą požiūrį ir pateikti gaires valstybėms narėms bei išnagrinėti savanoriško abipusio pripažinimo galimybę.

Įgyvendindama šiuos veiksmus ir siekdama nustatyti visapusišką požiūrį į socialinę ekonomiką bei sudaryti palankesnes sąlygas tolygiam jos vystymuisi visose ES valstybėse narėse ir regionuose, **2023 m. Komisija pasiūlys Tarybos rekomendaciją dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo.** Tai leis:

- paraginti politikos formuotojus geriau pritaikyti politiką ir teisinės sistemas prie socialinės ekonomikos subjektų poreikių;
- teikti rekomendacijas dėl konkrečių politikos sričių, pavyzdžiui, užimtumo politikos, valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų, apmokestinimo, mokslinių tyrimų, švietimo, įgūdžių ir mokymo, priežiūros ir socialinių paslaugų, finansinės ir nefinansinės paramos, pritaiktos visiems verslo gyvavimo ciklo etapams, ir statistikos;
- pabrėžti, kaip institucinė struktūra ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas gali palengvinti socialinės ekonomikos subjektų darbą.

3.2. Socialinė ekonomika ir valstybės pagalba

Viešoji finansinė parama atlieka svarbų vaidmenį sudarant sąlygas socialinės ekonomikos subjektams pradėti veiklą ir plėstis. Vykdam valstybės pagalbos kontrolę, siekiama išlaikyti šios paramos ir sąžiningos konkurencijos pusiausvyrą. Socialinės ekonomikos suinteresuotiesiems subjektams iškyta keletas sunkumų ir atsiranda galimybių.

³² https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/tools-public-buyers/social-procurement_en

Viena problema yra tai, kad valdžios institucijos ir gavėjai dažnai neviseiškai išnaudoja esamas valstybės pagalbos galimybes. Suinteresuotieji subjektai teigia, kad valdžios institucijos dažnai be reikalo apriboja socialinėms įmonėms teikiamos pagalbos sumą iki bendros *de minimis* ribos (200 000 EUR per trejų metų laikotarpį) ir nesvarsto kitų galimybių, kurios atitiktų valstybės pagalbos taisykles, pavyzdžiui, regioninės pagalbos, rizikos finansų pagalbos arba pagalbos nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų įdarbinimui, kai didžiausia pagalbos suma paprastai yra didesnė.

Be to, esamos ES taisyklės, susijusios su **visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis (VESP)**³³, atveria dideles valstybės pagalbos galimybes. Subjektai šiuo lankstumu gali pasinaudoti tik tuo atveju, jei jiems patikėta konkreti užduotis, t. y. VESP. Tačiau valdžios institucijos ne visada išnaudoja visą šios galimybės potencialą, pavyzdžiui, kalbant apie socialinių įmonių, kurios daugiausia dėmesio skiria darbo vietų pažeidžiamiesiems asmenims kūrimui, veiklą. Todėl Komisija sudarys palankesnes sąlygas susipažinti su atitinkamomis valstybės pagalbos gairėmis ir aptars šią temą jos rengiamuose internetiniuose ir praktiniuose seminaruose (žr. 3.1 dalį).

Antra problema yra tai, kad socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai teigia, jog jiems teikiamos valstybės pagalbos dydis ne visada yra pakankamas, visų pirma kiek tai susiję su pagalba gauti finansavimą ir subsidijomis nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų įdarbinimui, kurioms taikomas **Bendrasis bendrosios išimties reglamentas (BBIR)**³⁴. Iš tiesų yra įrodymų, kad socialinėms įmonėms paprastai sunkiau gauti finansavimą nei įprastoms įmonėms (žr. 4.2 skirsnį).

Peržiūrėdama BBIR ir atsižvelgdama į tai, kad jis nustos galioti 2023 m. pabaigoje, **Komisija apsvartys, ar turimais įrodymais galima pagrįsti taisyklių, susijusių su pagalba socialinėms įmonėms gauti finansavimą ir pagalba nepalankioje padėtyje esančių arba labai nepalankioje padėtyje esančių darbuotojų įdarbinimui, sušvelninimą.**

Komisija ragina valstybes nares geriau pasinaudoti savo veiksmų laisve apibrėžiant VESP, kai tinkama, kad būtų įtraukta socialinių įmonių vykdoma pagalbos reikalavimus atitinkanti veikla. Be to, valstybės narės turėtų toliau investuoti į savo administracijos darbuotojų mokymą ir gebėjimų stiprinimą, kad jie geriau išmanytų valstybės pagalbos taisykles.

3.3. Geresnės galimybės patekti į rinkas. Socialiai atsakingi viešieji pirkimai

Prekių tiekimas ir paslaugų teikimas valdžios institucijoms ir pagrindinėms įmonėms bei bendradarbiavimas su jomis yra labai svarbūs socialinės ekonomikos plėtrai. Taip gaunamos pajamos ir sudaromos sąlygos joms tapti finansiškai savarankiškoms. Kadangi **viešieji pirkimai sudaro 14 proc. Europos BVP**³⁵, jie iš esmės pripažįstami

³³ Konkrečiai, 2011 m. gruodžio 20 d. Komisijos sprendimas 2012/21/ES dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas.

³⁴ 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius.

³⁵ Žr. COM(2017) 572 final, p. 3.

kaip viena pagrindinių politikos priemonių, kuria remiamas socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių vystymasis³⁶.

2014 m. iš esmės pakeitus ES viešųjų pirkimų taisykles³⁷, visų lygių valdžios institucijoms atsirado daug galimybių viešuosius pirkimus naudoti įvairiems politikos tikslams, įskaitant aplinkosaugos skatinimą ir socialinių tikslų siekimą, įgyvendinti. Pavyzdžiui, taisyklėse socialiniai aspektai konkrečiai įvardijami kaip vienas iš veiksnių, kurie gali būti įtraukti į sutarties sudarymo kriterijus, remiantis „ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo“ kriterijumi. Nuo tada Komisija ėmėsi kelių iniciatyvų, kad padidintų informuotumą apie žaliųjų ir socialiai atsakingų viešųjų pirkimų pridėtinę vertę, teiktų gaires ir skleistų gerąją patirtį. Pavyzdžiui, Komisija neseniai paskelbė peržiūrėtą vadovą „Perkant socialiai“³⁸ su praktiniais patarimais ir pavyzdžiais.

Pastaraisiais metais kai kurios vietos ir regionų valdžios institucijos ir miestai suprato, kad strateginiai viešieji pirkimai gali padėti įveikti visuomenės sunkumus ir (arba) patenkinti jos poreikius bei paskatinti sisteminius pokyčius. **Tačiau dauguma viešųjų konkursų sutarčių vis dar sudaromos remiantis tik kainos kriterijumi**, o socialiai atsakingi viešieji pirkimai vis dar kur kas mažiau žinomi ir plėtojami nei žalieji viešieji pirkimai. Komisija dės daugiau pastangų, kad atkreiptų dėmesį į konkrečią viešųjų pirkimų ir koncesijų procedūrų naudojimo naudą ir būdus, siekiant darbo ir socialinės politikos tikslų, geresnių darbo sąlygų ir aukštos kokybės socialinių paslaugų teikimo.

Kartu svarbu didinti socialinės ekonomikos subjektų gebėjimus teikti pasiūlymus viešuosiuose pirkimuose ir sudaryti palankesnes sąlygas socialinės ekonomikos subjektams dalyvauti privačiuose pirkimuose. Sąveika su pagrindinėmis įmonėmis padeda socialinės ekonomikos subjektams vystytis ir augti, o toks bendradarbiavimas tampa intensyvesnis. Tačiau yra galimybių sistemingiau integruotis į pagrindinių įmonių vertės grandines ir su jomis bendradarbiauti siekiant bendrai teikti pasiūlymus viešuosiuose pirkimuose, be kita ko, išbandant naujus projektus pagal Bendrosios rinkos programą.

Komisija:

- **dės daugiau pastangų didindama informuotumą, skatindama keitimąsi gerąja patirtimi ir mokydama viešųjų pirkimų pareigūnus ir socialinės ekonomikos subjektus**, kaip naudotis viešųjų pirkimų ir koncesijų procedūromis socialinės politikos tikslams pasiekti. Šiuo tikslu valstybėse narėse bus organizuojami praktiniai seminarai;
- **2022 m. pagal Bendrosios rinkos programą pradės vykdyti naują iniciatyvą, kuria bus remiamas socialinės ekonomikos subjektų ir pagrindinių įmonių vietos ir regionų partnerystės kūrimas**, sudarant sąlygas „pirkimo socialiai“ verslo verslui rinkai;
- kai tik įmanoma, **skatins socialinių išlaidų taikymą pačios Komisijos viešųjų pirkimų procedūrose.**

³⁶ Varga E., *How Public Procurement Can Spur the Social Economy* (liet. Kaip viešieji pirkimai gali paskatinti socialinę ekonomiką, „Stanford Social Innovation Review“, 2021 m.

³⁷ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB.

³⁸ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45767>.

Be to, Komisija paskelbs ataskaitą, kuria sieks padidinti socialiai atsakingų viešųjų pirkimų taikymą valstybės narėse.

Komisija ragina valstybes nares ir kitas kompetentingas valdžios institucijas skatinti ir stebėti socialiai atsakingų viešųjų pirkimų taikymą savo teritorijose bendradarbiaujant su socialinės ekonomikos suinteresuotaisiais subjektais.

3.4. Socialinės ekonomikos skatinimas regionų ir vietos lygmenimis

Socialinės ekonomikos verslo modeliai kuria vertę vietos ekonomikai ir visuomenei, nes skatina jų įtraukumą, atsparumą ir tvarumą. Jie yra tvirtai įsitvirtinę vietos regionuose ir visų pirma jais siekiama tarnauti bendruomenei, kurioje jie veikia, išlaikant vietos gyventojus, ekonominę veiklą ir pajamas. Tokiu būdu jie padeda skatinti vietos ekonomikos plėtrą konkrečiai regionams svarbiuose sektoriuose, pavyzdžiui, kaimo vietovėse, žemės ūkio ir ekologiško maisto gamybos srityse arba mėlynojoje ekonomikoje. Jais skatinamos trumpos vertės grandinės, kuriomis sudaromos palankios sąlygos vietinei gamybai ir vartojimui, taip pat remiami klimato politikos veiksmai ir žiedinė ekonomika. Jais taip pat prisidedama prie socialinių paslaugų, kurių kaimo ir atokesnėse vietovėse dažnai trūksta, teikimo.

Kaip paskelbta **ilgalaikėje ES kaimo vietovių vizijoje**³⁹, Komisija imsis įvairių veiksmų, kuriais bus sudaromos sąlygos verslininkams ir mažosioms įmonėms persikelti į kaimo vietoves ir prisidedama prie jų prisitaikymo prie kintančios ekonominės aplinkos, suteiks galimybių taikyti novatorišką verslo praktiką, bendradarbiauti ir kurti grupes, taip pat plėtoti naujus ekonomikos sektorius. Ypatingas dėmesys bus skiriamas trumpoms žemės ūkio maisto produktų tiekimo grandinėms, tiesiogiai jungiančioms gamintojus su vartotojais, taip pat bus imamasi papildomų veiksmų, kuriais bus didinamos jaunimo užimtumo ir mokymosi galimybės bei tvarus bioekonomikos vystymasis.

Daugelis Europos regionų ir vietos valdžios institucijų turi įgaliojimus rengti strategijas ir priemones, skirtas vietos ir regionų socialinės ekonomikos ekosistemų plėtrai remti. Yra galimybių geriau išnaudoti šį potencialą⁴⁰.

Regionų ir vietos valdžios institucijų mainai ir bendradarbiavimas yra veiksmingas būdas stiprinti abipusį mokymąsi socialinės ekonomikos srityje. Tai visų pirma pasakytina apie tarpvalstybinį bendradarbiavimą. **Parama teikiama iš „Europos socialinio fondo +“ (ESF+), Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Teisingos pertvarkos fondo,** siekiant padėti vietos ir regionų valdžios institucijoms stiprinti bendradarbiavimą su socialinės ekonomikos subjektais, be kita ko, įgyvendinant pažangiosios specializacijos strategijas. **Teisingos pertvarkos platforma** yra aktyvi mainų platforma, skirta visiems suinteresuotiesiems subjektams, esantiems regionuose, kuriuos ypač paveikė su klimato kaita susijusi pertvarka, įskaitant socialinės ekonomikos subjektus⁴¹. Be to, Komisija **remia regionų ir vietos valdžios institucijų tarpusavio mokymąsi, bendradarbiavimą ir bendruomenių kūrimą.** Pavyzdžiui, **Europos socialinės**

³⁹ COM(2021) 345 final.

⁴⁰ EBPO, *Regional Strategies for the Social Economy: Examples from France, Spain, Sweden and Poland* (liet. Regioninės socialinės ekonomikos strategijos. Prancūzijos, Ispanijos, Švedijos ir Lenkijos pavyzdžiai), Paryžius, 2020 m.

⁴¹ Žr. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-platform_lt.

ekonomikos regionų iniciatyva ir socialinės ekonomikos misijomis⁴² padidintas socialinės ekonomikos matomumas vietos lygmeniu ir finansiškai paremtas tarpusavio mokymosi sesijų su vietos valdžios institucijomis ir socialinės ekonomikos suinteresuotaisiais subjektais organizavimas. Šis darbas toliau remiamas vietos iniciatyvomis, pavyzdžiui, ES merų paktu.

Komisija toliau plėtos šias iniciatyvas, kuriomis remiamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas, daugiausia dėmesio skirdama teisingos žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos užtikrinimui (žr. 4.3 skirsnį). Ji taip pat **skatins naudotis programa INTERREG EUROPE ir socialinės ekonomikos pažangiosios specializacijos partneryste**⁴³, kad būtų skatinami tarpvalstybiniai ir tarpregioniniai mainai.

Komisija:

- padės valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams per būsimą ES bendros žemės ūkio politikos tinklą skatinti socialinę ekonomiką ir socialines inovacijas kaimo vietovėse ir toliau integruoti socialinių ir ekologinių inovacijų grupes⁴⁴ į Europos pramonės grupių politiką, kad būtų teikiamos gairės, remiami moksliniai tyrimai ir naujų gebėjimų stiprinimas, keitimasis gerąja patirtimi ir tarpvalstybiniai tinklai;
- plės Europos socialinės ekonomikos regionų tinklą, kad sustiprintų naujas regionų ir vietos partnerystes, visų pirma siekdama paskatinti skaitmeninę ir žaliąją pertvarką teritorijose;
- stiprins kaimo įmonių tinklaveiką per Europos įmonių tinklą, taip pat ragins vystyti tarpregioninį bendradarbiavimą vykdant Europos socialinės ekonomikos misijas. Ilgalaikėje kaimo vietovių vizijoje ypatingas dėmesys bus skiriamas verslumui ir socialinei ekonomikai kaimo vietovėse.

Komisija ragina valstybes nares įsteigti vietos socialinės ekonomikos kontaktinius centrus, kurie atliktų socialinės ekonomikos ambasadorių vaidmenį, teiktų tarpusavio paramą, suteiktų galimybes lengviau gauti ES ir nacionalinį finansavimą ir palaikytų ryšius su Europos fondus valdančiomis institucijomis.

3.5. Socialinės ekonomikos skatinimas tarptautiniu lygmeniu

Klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas, demografiniai pokyčiai ir ekonominė bei socialinė nelygybė yra pasaulinės svarbos problemos. ES ir trečiosios šalys siekia bendrų tikslų, įtvirtintų Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. Socialinė ekonomika gali padėti pasiekti šiuos tikslus tiek ES, tiek už jos ribų. Todėl **kituose šio plano skirsniuose paskelbti veiksmai taip pat gali paskatinti paramą ES nepriklausančių šalių socialinei ekonomikai.**

⁴² Žr. https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy-eu_en.

⁴³ Žr. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/social-economy>.

⁴⁴ Socialinių ir ekologinių inovacijų grupėse socialinės ekonomikos subjektai, vietos valdžios institucijos ir švietimo bei mokslinių tyrimų įstaigos susiburia į bendrai valdomą struktūrą ar projektą. Jie bendradarbiauja tam tikroje geografinėje vietovėje, kad padidintų vietos ekonominę, socialinę ir aplinkos gerovę. Jų veiklos sritys yra įvairios – pradedant žiedine ekonomika ir baigiant užimtumu bei įtraukimu į darbo rinką, tvarių žemės ūkiu arba inkubacijos ir socialinio verslumo rėmimu. Žr. https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster_en.

Socialinės ekonomikos išsivystymo lygis trečiojoje šalyse labai skiriasi. Kai kurios iš jų turi senas tradicijas tam tikrose socialinės ekonomikos srityse. Kitose šalyse klesti socialinių inovacijų ar socialinių įmonių ekosistemos, tačiau daugelyje jų socialinės ekonomikos modeliai dar tik formuojasi. Suinteresuotiesiems subjektams gali būti naudinga dalytis patirtimi ir gerąją praktiką, o tai gali padėti paspartinti reformas.

Per pastarąjį dešimtmetį **vykdant ES tarptautinio bendradarbiavimo politiką, buvo remiama socialinės ekonomikos plėtra**. Pavyzdžiui, įgyvendinant ES partnerystę su Tarptautiniu kooperatyvų aljansu⁴⁵ buvo pagerintas kooperatyvų matomumas ir su jais susiję moksliniai tyrimai visame pasaulyje, taip pat palengvintas gebėjimų stiprinimas ir tinklų kūrimas. Komisija taip pat finansavo keletą regioninių gebėjimų stiprinimo programų, kuriomis remiama ir stiprinama socialinė ekonomika ir socialinio verslumo ekosistemos⁴⁶.

Taip pat yra galimybių **stiprinti dialogą ir bendradarbiavimą socialinės ekonomikos srityje su pagrindiniais tarptautiniais partneriais**, pavyzdžiui, EBPO, JT socialinės ir solidarumo ekonomikos darbo grupe ir Tarptautine darbo organizacija. Tai padės didinti socialinės ekonomikos matomumą už ES ribų ir sudarys sąlygas geriau dalytis turimomis politikos gairėmis ir priemonėmis, kurias parengė Europos Komisija, visų pirma bendradarbiaudama su EBPO. **Komisija remsis šiomis iniciatyvomis ir toliau skatins socialinę ekonomiką tarptautinėje arenoje.**

Visų pirma Komisija:

- **skatins pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę ir Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemones vykdomose programose skirti dėmesį socialinei ekonomikai ir socialiniam verslumui**, pavyzdžiui, bendradarbiaudama su ES delegacijomis ir valdžios institucijomis ES nepriklausančiose šalyse, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos plėtoti socialinei ekonomikai skirtas priemones;
- **pagerins Vakarų Balkanų, Rytų partnerystės ir pietinių kaimyninių šalių socialinių verslininkų galimybes gauti finansavimą**, imdamasi veiksmų, kuriais būtų skatinamos vietos lygmens iniciatyvos ir remiami tarpininkai, kad būtų kuriami prie socialinės ekonomikos subjektų poreikių pritaikyti finansiniai produktai.

Komisija ragina ES nepriklausančių šalių valdžios institucijas naudotis laisvai prieinamomis politikos gairėmis ir socialinės ekonomikos priemonėmis, kurias Europos Komisija teikia bendradarbiaudama su EBPO ir TDO⁴⁷.

⁴⁵ <https://www.coops4dev.coop/en>.

⁴⁶ Pavyzdžiui, [projektas „MedUP!“](#) ir [projektas „Safir“](#) pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse.

⁴⁷ Pvz., politikos informaciniai pranešimai socialinės ekonomikos temomis, tarptautiniai teisinių formų ir socialinio poveikio vertinimo vadovai ir politikos formavimui skirta geresnio verslumo vertinimo priemonė, žr. <https://www.oecd.org/cfe/leed/social-economy/social-entrepreneurship.htm>. TDO paskelbė informacinį vadovą dėl [TDO rekomendacijos Nr. 193](#) „Kooperatyvų skatinimas“ ir 2022 m. Tarptautinės darbo konferencijos (TDK) leidinį skirtą temai „Socialinė ir solidarumo ekonomika (SSE) siekiant į žmogų orientuotos darbo ateities“.

4. SOCIALINĖS EKONOMIKOS SUBJEKTŲ PLĖTROS GALIMYBIŲ ATVĖRIMAS

4.1. Parama verslui ir gebėjimų stiprinimas

Dauguma socialinės ekonomikos subjektų pasižymi stipriu verslumo aspektu ir labai prisideda prie tvaraus augimo ir darbo vietų kūrimo. Jie dalyvauja rinkos mainų veikloje ir gauna pajamų iš prekių ir paslaugų pardavimo. Nors daugelis nori išlikti maži ir vietiniai, kai kurie gali norėti plėstis į kitas rinkas ES ir už jos ribų. Todėl joms gali būti naudinga verslo plėtros parama, kad jos galėtų plėstis ir vystytis. Tačiau esamomis paramos schemomis ne visada atsižvelgiama į tam tikrus jų verslo modelių ypatumus, susijusius su valdymu, pelno paskirstymu, darbo sąlygomis ir poveikiu visuomenei. Be to, darbuotojai, įskaitant tuos, kurie priklauso nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, kaip ir kitose ekonomikos srityse, turi svarbių kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo poreikių. Atsižvelgiant į darbo jėgos senėjimą ir didėjantį protų nutekėjimą, svarbus vaidmuo gali tekti žinių perdavimui iš kartos į kartą ir vyresnio amžiaus žmonių verslumui.

Socialinės ekonomikos verslo modeliai gali daryti įtaką ir sukurti šalutinį poveikį pagrindiniam verslui. Vis daugiau pagrindinių įmonių artėja prie socialinės ekonomikos tikslų įgyvendinimo. Pavyzdžiui, viešojo intereso korporacijos ir poveikio įmonės į savo misijas įtraukia tvarius plataus užmojo tikslus, o kitos įmonės imasi *ad hoc* priemonių skaidrumui didinti ir aktyviau bendradarbiauti su bendruomenėmis. Tai ir laipsniškas aplinkos, socialinio ir įmonių valdymo kriterijų įtraukimas į pagrindinių įmonių valdymą ir finansų įstaigų bei investicinių fondų investicijų politiką suteikia naujų bendradarbiavimo ir tarpusavio praturtinimo, taip pat patekimo į naujas rinkas galimybių. Komisija taip pat stiprins **socialinės ekonomikos subjektų ir pagrindinių įmonių sąveiką** skatindama geriausią praktiką, pavyzdžiui, socialinio verslumo srityje⁴⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad **socialinė ekonomika yra universalaus pobūdžio**, jiems aktualios programos, skirtos inovacijoms, pasirengimui investicijoms, verslo internacionalizacijai, kaimo plėtrai ir žiedinei ekonomikai, net jei jos dažnai apskritai skirtos MVĮ⁴⁹. Tačiau svarbi informacija paprastai būna išskaidyta ir ja sunku pasinaudoti. Net jei yra tikslinių iniciatyvų, socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai dažnai apie jas nepakankamai žino arba mano, kad jos yra sudėtingos. Reprezentatyvūs tinklai ir verslumo tinklai gali padėti, tačiau tokie tinklai yra ne visose šalyse.

Prie šio veiksmų plano pridedamame Komisijos tarnybų darbiname dokumente⁵⁰ pateikiama atitinkamų 2021–2027 m. ES programų ir finansavimo apžvalga. ES finansavimas, pavyzdžiui, Europos sanglaudos politikos fondai, įgyvendinamas nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Kitų finansavimo šaltinių esama nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, taip pat iš privačių subjektų. Orientuotis šioje aplinkoje gali būti sudėtinga, ypač mažiems subjektams.

Todėl Komisija:

- pagal Įgūdžių paktą **sudarys palankesnes sąlygas užmegzti partnerystę įgūdžių srityje**, skirtą artumo ir socialinės ekonomikos pramonės ekosistemai, atsižvelgiant į

⁴⁸ Žr., pavyzdžiui, <https://www.leagueofintrapreneurs.com/>.

⁴⁹ Dauguma socialinės ekonomikos subjektų yra MVĮ.

⁵⁰ SWD (2021) 373, 5 skirsnis.

Ilgūdžių darbotvarkę ir atnaujintą Europos pramonės strategiją. Nuo 2022 m. bus sukurti specialūs tinklaveikos, žinių, gairių ir išteklių centrai, kurie remis Paktą pasirašiusių šalių pastangas pasiūlyti darbingo amžiaus žmonių kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybių;

- **skatins socialinės ekonomikos plėtrą ir internacionalizavimą** sutelkdama Europos lygmens paramos verslui tinklus ir partnerystės platformas, pavyzdžiui, Europos įmonių tinklą⁵¹ ir Europos klasterių bendradarbiavimo platformą⁵²;
- **2023 m. paskelbs naujus bendrus ES socialinės ekonomikos vartus**, kad socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai, kiti atitinkami subjektai ir asmenys turėtų aiškią prieigą prie informacijos apie atitinkamą ES finansavimą, politiką, tinklus ir (arba) platformas ir iniciatyvas. Tai palengvins galimybes gauti esamą paramą ir padidins informuotumą apie šios srities ES veiksmus. Be to, šie vartai palengvins prieigą prie atitinkamų gebėjimų stiprinimo iniciatyvų ir suteiks konkrečias gaires dėl ES finansavimo galimybių (mokymų, seminarų, internetinių seminarų, praktinių vadovų ir priemonių).

Gairės dėl ES finansavimo galimybių taip pat bus teikiamos per „InvestEU“ konsultacijų centrą, Europos įmonių tinklą ir ES socialinių paslaugų pagalbos tarnybą. Sanglaudos politikos fondų valdymo institucijos gaires gali rasti platformoje FI-COMPASS⁵³, kurioje teikiama konsultacinė parama finansinių priemonių, įgyvendinamų pagal pasidalijamojo valdymo sistemą, klausimais.

Siekdama stiprinti gebėjimus platesniu mastu, **Komisija remis socialinės ekonomikos reprezentatyviųjų tinklų plėtrą**, visų pirma ES valstybėse narėse, kuriose socialinės įmonės ir socialinės ekonomikos ekosistemos nėra visapusiškai išplėtotos.

Komisija ragina valstybes nares skatinti pagrindinio verslo inkubatorius teikti paramą socialinės ekonomikos subjektams, kad būtų pagerintos pasirengimo verslo investicijoms rėmimo galimybės. Europos Komisijos pradėtas bandomasis projektas „Geresnis inkubatorius“⁵⁴ gali būti įkvėpimo šaltinis.

Verslumo patrauklumo didinimas

Socialinis verslumas ir socialinė ekonomika gali būti ypač patrauklūs jaunimui, neįgaliesiems, migrantų kilmės asmenims, moterims ir kitiems nepakankamai atstovaujamiems verslininkams. Įdomu tai, kad moterų verslininkių socialiniame versle yra daugiau nei įprastiniame versle⁵⁵, kur moterys sudaro tik 30 proc. verslininkų⁵⁶. Didinant informuotumą apie šiuos alternatyvius verslo modelius, apskritai galėtų būti pagerintas verslumo patrauklumas ir padedama integruotis į darbo rinką. **Jaunesnė karta** rodo didelį susidomėjimą tvariu vystymusi, todėl socialinė ekonomika gali juos

⁵¹ <https://een.ec.europa.eu/>.

⁵² <https://clustercollaboration.eu>.

⁵³ <https://www.fi-compass.eu/>.

⁵⁴ <https://betterincubation.eu/>.

⁵⁵ EBPO, *Women's Social Entrepreneurship and Innovation* (liet. Moterų socialinis verslumas ir inovacijos), Huysentruyt M., Paryžius, 2014 m.

⁵⁶ <https://www.eib.org/en/publications/why-are-women-entrepreneurs-missing-out-on-funding-executive-summary>.

sudominti. Pastaraisiais metais verslumo ugdymas švietimo sistemose tampa vis dažnesnis. Tačiau socialinės ekonomikos verslo modeliai, įskaitant kooperatyvų formas, dar toli gražu nėra standartinė visų verslumo ugdymo programų ir verslo kursų dalis.

Komisija:

- 2022 m. pagal ESF+ **įsteigs naują Jaunimo verslumo politikos akademiją**. Bendradarbiaujant su nacionalinės politikos formuotojais ir jaunimo verslumo tinklais, bus skatinamas jaunimo, be kita ko, moterų ir socialinių verslininkų, verslumas;
- **puoselės socialinės ekonomikos verslininkų tarpusavio mokymąsi labiau skatindama** socialinės ekonomikos suinteresuotuosius subjektus naudotis **programa „Erasmus jauniesiems verslininkams“**⁵⁷.

Komisija ieškos būdų, kaip skatinti įvairių ES finansavimo programų sinergiją, kad nustatytų sėkmingus projektus, kuriuos būtų galima išplėsti įtraukiant socialines įmones.

Komisija ragina aukštojo mokslo institucijas visapusiškai pasinaudoti Europos priemonėmis, pavyzdžiui, iniciatyva „Europos universitetai“⁵⁸, kad būtų skatinama socialinė ekonomika ir verslumas.

4.2. Geresnės galimybės gauti finansavimą

Apskaičiuota, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu socialinei ekonomikai remti iš ES biudžeto buvo sutelkta bent 2,5 mlrd. EUR⁵⁹. Apskritai **Komisija siekia padidinti paramą 2021–2027 m. laikotarpiu**. Tikimasi, kad dėl didesnio numatomo programos „InvestEU“ daugiklio efekto ir didesnės paramos socialiniam poveikiui ir inovacijoms bus pritraukta daugiau investicijų. Pagal kitas ES programas bus teikiama speciali arba netiesioginė parama socialinei ekonomikai; tai, pavyzdžiui, „Europos socialinio fondo +“ užimtumo ir socialinių inovacijų dalis, programa „Europos horizontas“, Bendrosios rinkos programa, programa „Erasmus+“, Europos solidarumo korpusas, programa „Kūrybiška Europa“ ir programa LIFE. Nacionaliniu lygmeniu ES finansavimas bus teikiamas visų pirma per sanglaudos politikos fondus ir pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę.

ES ir nacionaliniu lygmenimis suteikus tikslinę paramą, visų pirma pagal Europos užimtumo ir socialinių inovacijų programą (EaSI)⁶⁰, daugiau tarpininkų ir investuotojų žino apie socialinės ekonomikos subjektus, įskaitant socialines įmones, ir teikia grąžintiną finansavimą bei paramą verslo plėtrai, kad patenkintų jų poreikius. Šiuo atžvilgiu svarbų vaidmenį atliko etiški bankai. Be to, dėl Europos socialinio verslumo fondų (ESVF) ženklo⁶¹ investuotojai galėjo lengvai nustatyti fondus, kurie investuoja į

⁵⁷ <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>.

⁵⁸ https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/european-universities-initiative_lt.

⁵⁹ Šis įvertis atspindi tik socialinei ekonomikai skirtą paramą. Kitos plataus masto ES priemonės (pvz., kuriomis remiamos MVĮ ar inovacijos) buvo naudingos socialinei ekonomikai, tačiau jos nėra įtrauktos į šias sumas.

⁶⁰ 2014–2020 m. pagal EaSI programą pradėtas įgyvendinti išsamus priemonių rinkinys, kuriuo siekta sudaryti sąlygas socialinėms įmonėms gauti finansavimą. Parama apėmė paskolų garantijas, investicijas į nuosavą kapitalą siekiant stiprinti finansų tarpininkų gebėjimus, dotacijas socialinių finansų rinkų kūrimui ir investicijų sandorių išlaidų mažinimui, taip pat konsultacinę paramą.

⁶¹ Reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų.

socialines įmonės. Nuo 2008 m. finansų krizės taip pat labai išaugo mikrofinansų sektorius ES ir kaimyninėse šalyse. Daugelis mikrofinansų įstaigų yra socialinės ekonomikos dalis, o joms pavesta socialinė misija – padėti pažeidžiamoms grupėms priklausantiems ir su sunkumais susiduriantiems asmenims naudotis tradicine bankų sistema, kad jie galėtų steigti įmones ir taip kurti darbo vietas sau ir kitiems. Apskritai finansinių produktų, pavyzdžiui, garantijų, naudojimas pasirodė esąs veiksmingas būdas sutelkti privatų finansavimą socialinėms įmonėms tiek iš pagrindinių, tiek iš filantropinių investuotojų.

Nepaisant šių teigiamų pokyčių, socialinių įmonių finansų rinkų analizė atskleidė nuolatinį grąžintino finansavimo socialinėms įmonėms paklausos ir pasiūlos neatitikimą Europoje tiek skolos, tiek nuosavo kapitalo atžvilgiu. Apskaičiuota, kad socialinių įmonių finansavimo srityje finansavimo trūkumas visoje Europoje siekia beveik 1 mlrd. EUR per metus⁶², o mikrofinansų srityje – 12,9 mlrd. EUR per metus visoje ES⁶³. Tarp šalių ir jų viduje yra didelių skirtumų. Apskritai vis dar yra daug galimybių pagerinti pritaikytą finansavimą įvairiems įmonės gyvavimo ciklo etapams (t. y. parengiamiesiems darbams, veiklos pradžia, veiklos plėtrai).

Todėl Komisija:

- **2022 m. pagal programą „InvestEU“ pradės taikyti naujus finansinius produktus, kuriais bus siekiama sutelkti privatų finansavimą**, skirtą socialinių įmonių poreikiams skirtinguose plėtros etapuose. Tai apims garantijas, kad socialinės įmonės ir labai mažos įmonės galėtų gauti kreditą, nuosavo kapitalo ir kvazinuosavo kapitalo investicijas į socialines įmones ir poveikio siekiančias įmones, taip pat kapitalo investicijas į finansų tarpininkus⁶⁴. „InvestEU“ konsultacijų centras teiks paramą finansų tarpininkams⁶⁵.

Fondai yra socialinės ekonomikos dalis ir taip pat atlieka svarbų vaidmenį teikiant dotacijas socialinei ekonomikai, socialinėms inovacijoms ir siekiant kitų ES politikos tikslų. Filantropiniai subjektai vis labiau domisi su misijomis susijusiomis investicijomis, be kita ko, į socialinės ekonomikos organizacijas. Siekdama išnaudoti šį potencialą, **Komisija kartu su fondais ir filantropinėmis organizacijomis vertina galimybę pradėti taikyti specialius bendro investavimo mechanizmus tikslinėse misijų srityse**, siekiant nukreipti papildomą kapitalą į tvarumą, įtraukti, socialines inovacijas, būstą ir benamystę, žiniasklaidos pliuralizmą ir socialinio poveikio ekosistemų kūrimą. Savo Žiniasklaidos veiksmų plane⁶⁶ Komisija jau paskelbė, kad pagal programą „InvestEU“

⁶² Europos Komisija, *Social enterprise finance market: analysis and recommendations for delivery options* (liet. Socialinių įmonių finansų rinka. Analizė ir rekomendacijos dėl įgyvendinimo galimybių), Spiess-Knafl W. ir Scheck B, Liuksemburgas, 2019 m.

⁶³ Europos Komisija, *Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027* (liet. Mikrofinansai Europos Sąjungoje. Rinkos analizė ir rekomendacijos dėl įgyvendinimo galimybių 2021–2027 m.), Liuksemburgas, 2020 m.

⁶⁴ Be šio veiksme išvardytų finansinių produktų, Komisija reguliariai vertins rinkos spragas ir neoptimalią investavimo aplinką, su kuria susiduria socialinės ekonomikos subjektai tiek skolos, tiek nuosavo kapitalo požiūriu, ir prireikus parengs rinkos tyrimus ir, jei jų išvados bus galutinės, novatoriškus bandomuosius finansinius produktus.

⁶⁵ Reikalavimus atitinkantys finansų tarpininkai išvardyti 2021 m. balandžio 14 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2021/1078, kuriuo nustatomos „InvestEU“ fondo investavimo gairės, 6.4.2.1 skirsnyje.

⁶⁶ COM(2020) 784 final.

bus sukurtas nuosavu kapitalu grindžiamas bandomasis projektas naujų žiniasklaidos sektoriui remti.

Priklausomai nuo rinkos interesų, „InvestEU“ konsultacijų centras gali remti tarpvalstybinių investavimo platformų, kuriomis būtų sutelkiami partneriai, besidomintys investicijomis į socialinę ekonomiką, steigimą.

Siekdama papildyti pirmiau nurodytą pagrindinį veiksmą, Komisija:

- bendradarbiaudama su programą „InvestEU“ įgyvendinančiais partneriais, **užtikrins, kad galimi paramos gavėjai galėtų lengvai nustatyti „InvestEU“ finansų tarpininkus, teikiančius finansavimą socialinėms įmonėms**, be kita ko, per „InvestEU“ portalą ir Socialinės ekonomikos vartus;
- **finansines priemones papildys dotacijomis, skirtomis socialinių įmonių finansavimo rinkoms Europoje kurti**, remdama naujų finansinių priemonių kūrimą ir pasirengimo investicijoms programas;
- **investicijų į nuosavą kapitalą priemones papildys dotacijomis**, kuriomis siekiama sumažinti rizikos kapitalo investicijų į socialines įmones sandorių išlaidas;
- **rems ES tinklus, veikiančius mikrofinansų ir socialinių įmonių finansavimo srityse**, siekdama didinti informuotumą ir tobulinti nuorodas į ES finansavimą, gerinti organizacijų narių gebėjimus ir teikti mokslinius tyrimus bei duomenis.

Valstybės narės gali ne tik kurti naujas priemones, bet ir pradėti taikyti sisteminės priemones, kuriomis būtų padidintas galimas skirti finansavimas. Pagal esamas iniciatyvas darbuotojams numatyta galimybė prisidėti prie socialiai orientuotų pensijų fondų ir taupymo programų.

Be to, **geresnis socialinio poveikio vertinimo metodikų supratimas ir įsisavinimas** socialinės ekonomikos sektoriui gali padėti lengviau informuoti apie jo poveikį ir gauti į poveikį orientuotą finansavimą. Esama daug metodikų, tačiau socialinės ekonomikos subjektai teigia, kad turimų priemonių ir išteklių įvairovė gali būti bauginanti ir joje gali būti sunku orientuotis, ypač mažesniems ar mažiau patyrusiems subjektams. Socialinio poveikio vertinimo metodai turėtų būti gerai apgalvoti, proporcingi ir pritaikyti prie dalyvių įvairovės, dydžio ir išsivystymo lygio.

Komisija:

- **rems socialinio poveikio vertinimo ir valdymo plėtojimą** nustatydama ir peržiūrėdama esamą praktiką ir pradėdama rengti mokymus socialinės ekonomikos suinteresuotiesiems subjektams, kad pagerintų supratimą apie tokią praktiką ir palengvintų jos taikymą. Be to, 2023 m. Komisija bendradarbiaus su suinteresuotaisiais subjektais, kad parengtų paprastas standartinės socialinio poveikio ES socialinės ekonomikos subjektams vertinimo metodikas.

Tvaraus finansavimo platformos ataskaitos projekte teigiama, kad, atsižvelgiant į pandemiją ir neatsakytus socialinius klausimus, susijusius su tvaria pertvarka, svarbu nustatyti ekonominę veiklą ir subjektus, kurie padeda siekti socialinių tikslų. Platforma nurodo, kad bendros socialinės taksonomijos gairės galėtų padidinti investicijų skaidrumą ir užkirsti kelią „socialiniam smegenų plovimui“. Kaip reikalaujama Taksonomijos reglamente ir kaip nurodyta Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų

plane, Komisija parengs ataskaitą dėl galimo ES tvaraus finansavimo taksonomijos išplėtimo įtraukiant socialinius tikslus.

4.3. Kuo didesnis socialinės ekonomikos indėlis į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką

Europos Sąjunga siekia iki 2050 m. tapti pirmuoju neutralaus poveikio klimatui žemynu, nė vieno nepaliekant nuošalyje. Visa tai ir poreikis sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, mažinti taršą ir gerinti tausų gamtos išteklių naudojimą yra Europos žaliojo kurso pagrindas. Komisija pasiūlė teisėkūros priemonių rinkinį⁶⁷, kuriuo siekiama iki 2030 m. išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. Be to, įgyvendindama Europos žaliąjį kursą, Komisija paskelbė Europos klimato paktą⁶⁸, kuriuo remiami piliečių ir organizacijų įsipareigojimai klimato srityje, taip pat duodantys tiesioginės naudos socialinei ekonomikai.

Be to, Europos skaitmeninė pertvarka siekiama įgalinti žmones ir įmones rinktis į žmogų orientuotą, tvarią ir labiau klestinčią skaitmeninę ateitį⁶⁹. Visų pirma vienas iš Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plano tikslų yra užtikrinti, kad bent 80 proc. 16–74 m. amžiaus asmenų turėtų pagrindinius skaitmeninius įgūdžius.

Socialinė ekonomika prisideda prie žaliosios pertvarkos, nes joje plėtojama pramonės plėtrai skirta tvari praktika, prekės ir paslaugos, pavyzdžiui, žiedinės ekonomikos, ekologinio žemės ūkio, atsinaujinančiosios energijos, būsto ir judumo srityse. Tokiu būdu ji taip pat didina elgsenos pokyčių, kurie prisideda prie klimato kaitos švelninimo, priimtinumą. **Daugelis šių sprendimų yra įtraukūs, skirti tiems, kuriems žaliaji pertvarka daro didžiausią poveikį arba kuriems sunkiau prie jos prisitaikyti**, pavyzdžiui, mokant darbuotojus ir juos perkvalifikuojant, suteikiant darbo galimybių aplinką tausojančiose srityse ir kuriant vietos bendruomenių poreikius atitinkančius produktus ir paslaugas. Tai labai svarbus indėlis, nes komercinės įmonės prisitaikymo sričiai skiria mažai dėmesio.

Socialinės ekonomikos subjektai, siekiantys socialinio poveikio ir poveikio aplinkai, teigia, kad reikia remti ekologiškesnės praktikos nustatymą ir taikymą, stiprinti gebėjimus ir žinias, be kita ko, susijusias su finansavimo galimybėmis, siekiant aplinkos tikslų.

Socialinė ekonomika taip pat yra svarbi sąžiningos ir įtraukios skaitmeninės pertvarkos rėmėja. Pavyzdžiui, socialinės ekonomikos subjektai, įgyvendinantys projektą „Tech4good“, diegia skaitmenines technologijas (pvz., paskirstytojo registro technologiją, didžiuosius duomenis, dirbtinį intelektą, pagalbines technologijas), kad pasiektų ekologinį ar socialinį poveikį⁷⁰. Socialinėje ekonomikoje atsiranda naujų skaitmeninio verslo modelių, pavyzdžiui, bendradarbiavimo ir platformų ekonomikos srityse. Platformų kooperatyvai – tai dalyvavimu valdomų įmonių pavyzdys, kurios naudoja skaitmeninėmis platformomis, kad palengvintų piliečių įsitraukimą ir vietos gamybos prekių bei paslaugų pardavimą, siekdamos geresnių darbo sąlygų savo nariams.

⁶⁷ COM(2021) 550 *final*.

⁶⁸ COM(2020) 788 *final*.

⁶⁹ COM(2021) 118 *final*.

⁷⁰ Calderini M., Chiodo V., Gerli F., Pasi G., *Social-Tech Entrepreneurs: Building Blocks of a New Social Economy* (liet. Socialinių technologijų srities verslininkai. Naujos socialinės ekonomikos sudedamosios dalys), „Stanford Social Innovation Review“, 2021 m.

Plačiąja prasme skaitmeninės technologijos gali būti kaip svertas, palengvinantis sėkmingų socialinės ekonomikos iniciatyvų atkartojimą ir plėtrą valstybėse narėse ir bendrojoje rinkoje. Be to, skaitmeninės technologijos gali padėti pagerinti socialinės ekonomikos subjektų darbo procesus. Duomenų apdorojimas, valdymas ir rinkimas dar nėra plačiai paplitusi socialinės ekonomikos subjektų praktika. Tuo pat metu novatoriškos skaitmeninės socialinės įmonės sudaro sąlygas skaitmeninei pertvarkai, padarydamos technologijas pritaikomas, įperkamas ir prieinamas, pavyzdžiui, naudodamos bendrus skaitmeninius išteklius ir atvirojo kodo technologijas.

Siekiant užtikrinti socialinės ekonomikos verslo modelių atsigavimą po COVID-19 pandemijos ir ilgalaikį jų atsparumą, labai svarbu sudaryti sąlygas jiems veikti kaip žaliosios pertvarkos varomajai jėgai ir tenkinti jų poreikius, susijusius su skaitmeninių technologijų naudojimu, įtraukiais technologiniais sprendimais ir prieiga prie duomenų.

Komisija:

- **pradės taikyti perėjimo prie artumo ir socialinės ekonomikos pramonės ekosistemos gaires**, kad būtų toliau bendradarbiaujama su valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais siekiant tvirtesnės ir atsparesnės socialinės ekonomikos ekosistemos, vykdant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Pertvarkos trajektorija taip pat padės įgyvendinti veiksmų planą šioje srityje⁷¹;
- **rems tarptautinį bendradarbiavimą siekdama didinti socialinės ekonomikos pajėgumą taikyti ir plėtoti žalesnę praktiką, produktus ir paslaugas, taip pat gerinti jos skaitmeninius pajėgumus**;
- pradės **novatoriško finansavimo naujojo europinio bauhauzo laboratorijoje** veiklą, kuria bus siekiama sukurti bandomąjį filantropinių įnašų telkimo projektą;
- **bendradarbiaudama su suinteresuotaisiais subjektais, parengs duomenų naudojimo ir valdymo socialinės ekonomikos srityje elgesio kodeksą**, kad paremtų duomenų ir technologijų naudojimą.

Be to, Komisija **užtikrins, kad atitinkamos verslo paramos struktūros Europos lygmeniu dalytųsi patirtimi, kaip teikti specialiai pritaikytą paramą socialinės ekonomikos subjektams**. Tai apims Skaitmeninės transformacijos akceleratorių pagal Europos skaitmeninių inovacijų centrų programą ir Europos įmonių tinklą.

Kadangi socialinė ekonomika yra tvirtai įsitvirtinusi vietos regionuose, valdžios institucijos, pilietinė visuomenė, socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai ir pagrindinės įmonės gali sudaryti vietos žaliuosius sandorius ir sutelkti išteklius investicijoms ir inovacijoms vietos ir regionų lygmenimis, kad būtų užtikrinta teisinga pertvarka, kuri duotų naudos vietos lygmeniu.

Komisija:

- **bendradarbiaus su miestais siekdama parengti vietos žaliuosius kursus arba žaliojo pilietiškumo veiksmus**, stiprindama socialinės ekonomikos subjektų ir bendruomenių dalyvavimą įgyvendinant ES merų paktą, Europos miestų iniciatyvą, Pažangiųjų miestų iššūkio iniciatyvą ir Žiedinių miestų ir regionų iniciatyvą,

⁷¹ Žr. SWD(2021) 982.

Teisingos pertvarkos platformos veiklą, naująją europinį bauhausą ir Europos klimato paktą.

Socialinės ekonomikos indėlis yra ypač ryškus kuriant žiedinę ekonomiką⁷², kurioje ji yra pradininkė veiklos ir verslo modelių, kuriais kuo ilgiau išlaikoma produktų ir medžiagų vertė, mažinamas atliekų kiekis, piliečiams sudaroma galimybių sutaupyti, kuriamos vietos lygmens darbo vietos, visų pirma taisymo, pakartotinio naudojimo, dalijimosi ir perdirbimo srityse. Šį potencialą galima toliau skatinti didinant informuotumą apie platesnį tokios praktikos taikymą ir stiprinant partnerystes su pagrindinėmis įmonėmis vertės grandinėse ir viešojo bei privačiojo sektorių partnerystes, kuriose dalyvauja valdžios institucijos, mokslinių tyrimų institutai, pramonės ir socialinės ekonomikos subjektai.

Komisija:

- **paskelbs gaires, kaip remti įsisavinimą ir socialinių įmonių ir kitų subjektų, įskaitant pagrindines įmones, partnerystes žiedinės ekonomikos srityje ir didins informuotumą apie socialinę ekonomiką Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos, Europos įmonių tinklo ir kitų tinklų kontekste.**

Socialinės ekonomikos partneriai atlieka svarbų vaidmenį suteikiant socialinius būstus, kooperatinius būstus ir rengiant miestų plėtros strategijas. Šiuo atžvilgiu jie susiduria su 57 mlrd. EUR metiniu investicijų trūkumu⁷³, o tai turi neigiamų pasekmių, susijusių su galimybe gauti būstą ir ES būsto fondo žalinimu. Įgyvendindama **Įperkamo būsto iniciatyvą**⁷⁴, Komisija stiprins socialinio ir įperkamo būsto renovacijos pajėgumus, sutelkdama tarpsektorines partnerystes, kad būtų išbandyta 100 renovacijos rajonų, ir skatindama statyti kokybiškus, tinkamus gyventi, prieinamus ir įperkamus būstus.

Komisija ragina ES valstybes nares ir regionus dalyvauti socialinės ekonomikos veikloje rengiant savo strategijas, susijusias su žaliaja ir skaitmenine pertvarka, ir geriau panaudoti esamą finansavimą, kad būtų sudarytos sąlygos žaliajai ir skaitmeninei socialinės ekonomikos pertvarkai.

4.4. Socialinių inovacijų skatinimas

Socialinės inovacijos suteikia naujų būdų gaminti prekes, organizuoti ir teikti paslaugas, taip pat naujas piliečių dalyvavimo formas, kuriomis reaguojama į konkrečius socialinius poreikius arba visuomenės uždavinius⁷⁵. Jomis keičiami socialiniai santykiai ir gali būti suteikiama naujų politikos metodų, dėl kurių gali atsirasti sisteminių pokyčių. Veikdami pagal principą „iš apačios į viršų“ ir priartėję prie bendruomenių, piliečių ir problemų, su

⁷² COM (2020) 98 *final* ir būsimas EBPO politikos informacinis pranešimas *Supporting the social economy's contribution to the circular economy for a green and inclusive transition* (liet. Parama socialinės ekonomikos indėliui į žiedinę ekonomiką siekiant žaliosios ir įtraukios pertvarkos) (numatyta paskelbti 2022 m. pradžioje).

⁷³ Europos Komisija, *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe. Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe*, (liet. Investicijų į Europos socialinę infrastruktūrą skatinimas. Investicijų į Europos socialinę infrastruktūrą aukšto lygio darbo grupės ataskaita), L. Fransen, G. del Bufalo ir E. Reviglio, Liuksemburgas, 2018 m.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy-eu/affordable-housing-initiative_en.

⁷⁵ <https://eusic.challenges.org/the-european-social-innovators-insight-report/> 2021.

kuriomis jie susiduria, socialinės ekonomikos subjektai gali rasti novatoriškus sprendimus⁷⁶.

Pastaraisiais metais Komisija ėmėsi įvairių iniciatyvų socialinėms inovacijoms skatinti (pvz., pagal programą „Horizontas 2020“, įskaitant Europos socialinių inovacijų konkursą, EaSI programą arba ESF). Parama socialinio poveikio sutarčių sudarymui taip pat buvo teikiama kaip būdas eksperimentuoti socialinių inovacijų ir finansavimo srityse⁷⁷. Komisija tęs šias iniciatyvas ir sukurs Europos socialinių inovacijų kūrėjų bendruomenę, kad būtų skatinamas tarpusavio mokymasis ir bendros verslo įmonės, plečiant buvusių Europos socialinių inovacijų konkurso dalyvių tinklo veiklą.

Tačiau socialinių inovacijų plėtra tebėra sudėtingas uždavinys, atsižvelgiant į tai, kad, be kita ko, reikia užtikrinti, kad jomis pasinaudotų politikos formuotojai, rasti partnerių kitose teritorijose, nacionaliniu lygmeniu arba užsienyje, ir pritaikyti kitur sukurtus sprendimus vietos sąlygoms. Dėl to prarandamos galimybės pasiekti sisteminių poveikį ir išnaudoti visą pradinių investicijų potencialą (dažnai įskaitant viešąjį finansavimą). Komisija remia nacionalinių socialinių inovacijų kompetencijos centrų steigimą, kad būtų stiprinami inovacijų pajėgumai, įskaitant socialinės ekonomikos subjektus ir naujus socialinius verslininkus⁷⁸. Taip pat yra galimybių stiprinti viešojo sektoriaus, filantropinių ir socialinių investicijų subjektų bendradarbiavimą, kad būtų galima geriau panaudoti turimus išteklius ir sudaryti sąlygas diegti ir atkartoti socialines inovacijas.

Komisija:

- skatins socialines inovacijas taikydama naują požiūrį į tarptautinį bendradarbiavimą pagal ESF+. 2022 m. bus įsteigtas **naujas Europos socialinių inovacijų kompetencijos centras**. Jis organizuos atitinkamų institucijų ir paramos struktūrų tarpusavio mokymąsi ir gebėjimų stiprinimą. Be to, bus sukurta nauja dotacijų schema, kuria bus palengvinamas socialinių inovacijų perkėlimas ir (arba) plėtra;
- **2022 m. pasiūlys Europos socialinių inovacijų katalizatorių fondą** pagal programą „Europos horizontas“, kurio veikloje dalyvaus piliečiai, akademinės bendruomenės atstovai, verslininkai, filantropai, poveikio siekiantys investuotojai ir viešojo sektoriaus administratoriai, siekdama remti sėkmingų socialinių inovacijų atkartojimą ir plėtrą, kad būtų daroma pažanga siekiant penkių ES misijų tikslų⁷⁹.

Be to, Komisija **teiks dotacijas pagal programą „Europos horizontas“**, kad padidintų informuotumą ir palengvintų socialinių verslininkų prieigą prie visos Europos, nacionalinių, regioninių ir vietos inovacijų ekosistemų išteklių.

⁷⁶ Pavyzdžių galima rasti Europos Komisijos komunikate *Social innovation: inspirational practices supporting people throughout their lives* (liet. Socialinės inovacijos. Įkvepianti praktika, kuri žmones lydi visą gyvenimą), Liuksemburgas, 2020 m.

⁷⁷ <https://eiah.eib.org/about/initiative-social-outcomes-contracting>.

⁷⁸ <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/social-innovation-and-transnational-cooperation>.

⁷⁹ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe_en.

5. SOCIALINĖS EKONOMIKOS IR JOS POTENCIALO PRIPAŽINIMO DIDINIMAS

Kaip rodo šalių, kuriose socialinė ekonomika yra labiausiai pažengusi, patirtis, jos matomumo didinimas, be kita ko, renkant tinkamus duomenis ir statistiką, yra labai svarbus jos pripažinimui ir vystymuisi.

Nuo 2011 m. Komisija įvairiais veiksmais, visų pirma susijusiais su finansavimu ar moksliniais tyrimais⁸⁰, prisidėjo prie socialinės ekonomikos, socialinių įmonių ir socialinių inovacijų matomumo ir žinomumo didinimo visoje ES. Taip pat valstybėse narėse valdžios institucijos ir suinteresuotieji subjektai priėmė įdomių iniciatyvų, kuriomis siekiama didinti socialinės ekonomikos matomumą ir supratimą, įskaitant specialius ženklavimo ir sertifikavimo mechanizmus, arba plataus masto komunikacijos kampanijas.

Iš duomenų matyti, kad **plačioji visuomenė, įskaitant jaunimą ir nepalankioje padėtyje esančius asmenis, socialinius partnerius, suinteresuotuosius subjektus ir finansuotojus, vis dar nepakankamai žino apie teigiamą socialinės ekonomikos poveikį**⁸¹. Kadangi tai turi įtakos atitinkamos paramos politikos plėtrai ir rinkos galimybėms, socialinės ekonomikos matomumo didinimas turi ir toliau būti prioritetas. Komisija pasinaudos šiuo veiksmų planu ir bendradarbiaus su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais visais lygmenimis, kad išlaikytų tempą.

Komisija:

- **vykdys reguliarią komunikacijos veiklą laikydamasi ilgalaikės komunikacijos požiūrio, pabrėždama socialinės ekonomikos vaidmenį ir ypatumus**, taip pat bendradarbiaudama su socialinės ekonomikos suinteresuotaisiais subjektais.

Komisija taip pat ragina rengti reguliarius valstybių narių ir kitų subjektų socialinės ekonomikos aukščiausiojo lygio susitikimus.

Siekiant, kad socialinės ekonomikos verslo modeliai būtų geriau suprantami ir būtų užtikrinta įrodymais grindžiama politika, taip pat labai svarbu turėti atitinkamų duomenų ir statistiką. Tačiau **turimų socialinės ekonomikos duomenų dažnai nepakanka, jie neišsamūs ir juos sunku palyginti**. Pavyzdžiui, tik kelios valstybės narės pritaikė savo nacionalines apskaitos sistemas, kad rinktų papildomus duomenis (palydovines sąskaitas) apie socialinę ekonomiką, nors tam skiriama finansinė parama iš ES biudžeto. Todėl trūksta statistinių duomenų apie socialinės ekonomikos dydį, darbo jėgą, vystymąsi ir uždavinius. ES lygmeniu atlikus kelis palyginamuosius, bet neišsamius, duomenų rinkimo veiksmus, buvo pateikti apytikriai duomenys, tačiau juos reikėtų atnaujinti⁸².

⁸⁰ Pavyzdžiui, Europos socialinio verslumo fondų ženklas (Reglamentas (ES) Nr. 346/2013), 2020 m. Europos Komisijos atliktas išsamus socialinių įmonių ir jų ekosistemų Europoje lyginamasis tyrimas, taip pat Europos socialinių inovacijų konkursas (<https://eusic.challenges.org/>).

⁸¹ Europos Komisija, *Impact of the Commission's Social Business Initiative (SBI) and its follow-up actions* (liet. Komisijos socialinio verslo iniciatyvos (SVI) ir su ja susijusių tolesnių veiksmų poveikis), S., Holstein, F., Spule, S., Galera, G., Franchini, B., Borzaga, C., Chiomento, S., Spiess-Knafl, W., Scheck, B. Salvatori, G., Liuksemburgas, 2020 m.

⁸² Žr., pavyzdžiui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto tyrimą *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union* (liet. Naujausi socialinės ekonomikos pokyčiai Europos Sąjungoje), Monzon J. L. ir Chaves R., 2017 m., ir Europos Komisijos ataskaitą *Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report* (liet. Socialinės įmonės ir jų ekosistemos Europoje. Lyginamoji apibendrinamoji ataskaita), Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ir Carini C., Liuksemburgas, 2020 m.

Taip pat trūksta duomenų apie galimą filantropinės paramos dydį ir poveikį, taip pat apie tai, kaip tokios privačios investicijos gali padėti siekti socialinės ekonomikos ir kitų ES politikos tikslų. Todėl Komisija toliau remis įrodymais grindžiamą politiką, nustatydamą, rinkdama ir analizuodama kiekybinę ir kokybinę informaciją apie socialinę ekonomiką visose valstybėse narėse. Tai taip pat padės stebėti artumo ir socialinės ekonomikos pramonės ekosistemą.

Komisija:

- pradės naują tyrimą, kad surinktų kiekybinę ir kokybinę informaciją apie socialinę ekonomiką, apimančią visas ES valstybes nares;
- pradės specialų filantropinės paramos ES tyrimą.

Galiausiai **akademiniis susidomėjimas socialine ekonomika** didėja, tačiau būtų galima pagerinti dialogą ir idėjų mainus su politikos formuotojais. Komisija sieks sudaryti palankesnes sąlygas tokiems mainams.

6. TOLESNI VEIKSMAI

Per pastarąjį dešimtmetį Komisija ėmėsi svarbių veiksmų, kad paskatintų socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių, kurios yra Europos socialinės rinkos ekonomikos dalis, vystymąsi. Ankstesni laimėjimai turi būti konsoliduoti ir sustiprinti, kad ES galėtų patenkinti poreikius ir pasinaudoti galimybėmis, kuriuos lemia demografiniai uždaviniai bei žalioji ir skaitmeninė pertvarka, kartu kuriant teisingą, įtraukią ir atsparią ekonomiką, kaip ilgalaikį atsaką į COVID-19 krizės padarinius.

Šiame veiksmų plane pateikiama Europos strategija iki 2030 m., kuria siekiama toliau remti socialinės ekonomikos plėtrą. Jame nustatyti veiksmai, kurių reikia imtis kartu įgyvendinant Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą ir siekiant jo užimtumo ir skurdo mažinimo tikslų.

Komisija atkreips dėmesį į socialinės ekonomikos potencialą kurti darbo vietas ir skatinti socialinę sanglaudą vykstant Europos semestro procesui ir valstybėse narėse įgyvendinant užimtumo gaires.

Šis veiksmų planas buvo parengtas **bendradarbiaujant su socialinės ekonomikos suinteresuotaisiais subjektais** ir jam įgyvendinti taip pat reikės jų įsipareigojimo ir bendradarbiavimo visais lygmenimis – ES, nacionaliniu, regioniniu, vietos ir tarptautiniu.

Sėkmingas įgyvendinimas taip pat priklausys nuo to, ar pavyks suvienyti jėgas su valstybėmis narėmis. **Komisija ragina valstybes nares, bendradarbiaujant su socialinės ekonomikos suinteresuotaisiais subjektais, priimti arba atnaujinti savo socialinės ekonomikos strategijas ir priemones.** Šiuo tikslu **Komisija jas ragina savo institucijose paskirti socialinės ekonomikos koordinatorius**, kurie vadovautų jų strategijų įgyvendinimui, užtikrintų nuoseklų politikos formavimą visuose vyriausybės departamentuose, palengvintų galimybę gauti ES ir nacionalinį finansavimą bei palaikytų ryšius su struktūrinius fondus valdančiomis institucijomis.

Komisija padės valstybėms narėms apibrėžti savo socialinės ekonomikos strategijas ir priemones ir remis socialinės ekonomikos koordinatorių darbą, kad šis veiksmų planas būtų įgyvendintas ir būtų vykdoma tolesnė su juo susijusi veikla.

Komisija taip pat glaudžiai bendradarbiaus su kitomis ES institucijomis ir įstaigomis, t. y. Europos Parlamentu, Regionų komitetu, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Europos investicijų banko grupe.

Komisija ragina socialinės ekonomikos suinteresuotuosius subjektus, ES institucijas ir įstaigas patvirtinti šį veiksmų planą ir aktyviai prisidėti prie jo įgyvendinimo tiesiogiai dalyvaujant socialinės ekonomikos suinteresuotiesiems subjektams. Ji bendradarbiaus su savo socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių ekspertų grupe, kuri bus atnaujinta dabartinės kadencijos pabaigoje.

2025 m. Komisija įvertins veiksmų plano įgyvendinimą ir paskelbs ataskaitą, kurioje bus nurodyta pažanga ir nauji pokyčiai.

PAGRINDINIAI KOMISIJOS VEIKSMAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO TVARKARAŠTIS

Pasiūlyti Tarybos rekomendaciją dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo. (Žr. 3.1 skirsnį).	2023 m.
Organizuoti valstybės pareigūnams skirtus internetinius ir praktinius seminarus, susijusius su įvairiomis socialinei ekonomikai svarbiomis politikos sritimis. (Žr. 3.1. skirsnį).	2022, 2023 m.
Pagal Bendrosios rinkos programą pradėti vykdyti naują iniciatyvą, kuria remiamas socialinės ekonomikos subjektų ir pagrindinių įmonių vietos ir regionų partnerystės kūrimas, sudarant sąlygas „pirkimo socialiai“ verslo verslui rinkai. (Žr. 3.3 skirsnį).	2022 m.
Pagerinti Vakarų Balkanų, Rytų partnerystės ir pietinių kaimyninių šalių socialinių verslininkų galimybes gauti finansavimą, imantis veiksmų, kuriais būtų skatinamos vietos lygmens iniciatyvos ir remiami tarpininkai, kad būtų kuriami prie socialinės ekonomikos subjektų poreikių pritaikyti finansiniai produktai. (Žr. 3.5 skirsnį).	2023 m.
Paskelbti naujus bendrus ES socialinės ekonomikos vartus, kad socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai, kiti atitinkami subjektai ir asmenys turėtų aiškią prieigą prie informacijos apie atitinkamą ES finansavimą, politiką ir iniciatyvas. (Žr. 4.1 skirsnį).	2023 m.
Isteigti naują Jaunimo verslumo politikos akademiją, kuri, bendradarbiaudama su nacionalinės politikos formuotojais ir jaunimo verslumo tinklais, skatins jaunimo verslumą, įskaitant moterų ir socialinių verslininkų verslumą. (Žr. 4.1 skirsnį).	2022 m.
Pagal programą „InvestEU“ pradėti taikyti naujus finansinius produktus, kuriais bus siekiama sutelkti privatų finansavimą, skirtą socialinių įmonių poreikiams skirtinguose plėtros etapuose. (Žr. 4.2 skirsnį).	2022 m.
Remti socialinio poveikio vertinimo ir valdymo plėtojimą siekiant padėti socialinės ekonomikos subjektams ES. (Žr. 4.2 skirsnį).	2023 m.
Pradėti taikyti perėjimo prie artumo ir socialinės ekonomikos pramonės ekosistemos gaires, kad būtų toliau bendradarbiaujama su valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais įgyvendinant veiksmų planą šioje srityje. (Žr. 4.3 skirsnį).	2022 m.
Skatinti socialines inovacijas taikant naują požiūrį į tarptautinį bendradarbiavimą pagal ESF+ ir įsteigiant naują Europos socialinių inovacijų kompetencijos centrą. (Žr. 4.4 skirsnį).	2022 m.